

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

(найменування центрального органу управління освітою, власник)

ДЕФЕКТОЛОГІЯ

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки Бакалавра

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності

016

«Спеціальна освіта»

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма

«Корекційна освіта»

Шифр за ОПП ППН 02

2017 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Запорізький національний технічний університет
(повне найменування вищого навчального закладу)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: к.пед.н., доцент Івахненко А.А.
Спеціальної освіти та реабілітології

Обговорено та рекомендовано до затвердження науково-методичною комісією факультету управління фізичною культурою спортом

“ 29” Серпня 20 17 року, протокол № 1

ВСТУП

Курс «Дефектологія» має чітку професійну спрямованість під час підготовки майбутніх спеціалістів, які орієнтовані на роботу із дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Навчальну програму «Дефектологія» укладено згідно вимог кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, якими повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Дефектологія», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

«Дефектологія» є складовою частиною дисциплін природничо-наукового циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань професійної підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі дошкільної освіти відповідно до світових тенденцій та національного досвіду України, де передбачено різні форми організації освіти і соціалізації для дітей із вадами психічного, фізичного та (або) розумового розвитку, зокрема в умовах загальноосвітніх установ для дітей із нормальним розвитком (так зване інтегроване та інклюзивне навчання і виховання). Знання специфіки дітей з особливостями психофізичного розвитку надасть можливість педагогу організувати освітній процес з опорою на принципи корекції і компенсації порушення, уникнути помилок у визначенні шляхів і методів навчання і виховання дитини.

В Україні згідно статистичних даних 9% від загальної кількості дітей мають порушення психофізичного розвитку і значна кількість цих дітей відвідує дошкільні навчальні заклади загального типу, де вони виховуються і навчаються разом з дітьми із нормальним розвитком, проте потребують спеціальної корекційно-спрямованої роботи для збереження їх розвитку, виправлення і компенсації певних вад, відхилень у процесі соціалізації. Зважаючи на вищезазначені аспекти, є потреба в ознайомленні майбутніх педагогів дошкільних установ з основами такої галузі педагогічної науки, як дефектологія.

1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Дефектологія» полягає у формуванні професійної педагогічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів шляхом оволодіння знаннями й уміннями роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, діагностики та корекції мовленнєвих порушень у дітей раннього і дошкільного віку, організації роботи з дітьми, що мають порушення мовлення, в умовах дошкільних навчальних закладів загального типу.

Завдання курсу:

- ознайомлення з методологічними і теоретичними основами дефектології;
- ознайомлення майбутніх вихователів масової системи освіти з підходами держави і суспільства до організації освіти дітей, які мають суттєві недоліки психофізичного розвитку, основами теорії та історії дефектології та логопедії, понятійно-категоріальним апаратом цих наук;
- оволодіння загальними уявленнями про особливості пізнавальної діяльності, емоційно-

вольової сфери і всієї особистості в цілому різних категорій дітей з особливостями психофізичного розвитку;

- забезпечення необхідної теоретичної підготовки студентів з питань дефектології та логопедії, пов'язаних з розумінням особливостей проблемної дитини раннього і дошкільного віку та можливих шляхів надання їй допомоги, формування уявлення про значущість своєчасного виявлення порушень розвитку в дітей, шляхи та способи попередження, діагностики та корекції мовленнєвих порушень у дітей раннього і дошкільного віку;
- вивчення проблем і умов освітньої і соціальної інтеграції дітей з психофізичними порушеннями;
- формування професійного інтересу у педагога масової системи дошкільної освіти до проблеми виховання і навчання дітей з відхиленнями в

розвитку, розкриття перед ним освітніх можливостей різних предметних галузей дефектології та потенційних можливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

У процесі вивчення курсу важливо зосередити увагу на *засвоєнні знань* із таких питань: історія розвитку і становлення систем допомоги дітям з порушеннями розвитку в Україні та світі, теоретичні основи дефектології та логопедії, особливості мовленнєвого розвитку дітей раннього і дошкільного віку, види мовленнєвих порушень та система корекційної роботи при порушеннях звуковимови у дітей дошкільного віку.

Підвищенню ефективності семінарських занять сприятиме пере дбачене програмою виконання навчально-дослідницьких завдань, зокрема реферативних досліджень з актуальних проблем розвитку, становлення педагогічних систем навчання і виховання дітей з відхиленнями в розвитку в контексті інтеграції у європейський освітній простір; складання конспектів інтегрованих занять, спрямованих на формування і розвиток мовленнєвої діяльності дітей.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти *набувають уміння та навички:*

1. Аналізувати політику Української держави щодо розвитку спеціальної освіти в історичній ретроспективі.
2. Виокремлювати методологічні і теоретичні основи дефектології.
3. З'ясувати способи виявлення і подолання мовленнєвих порушень у дітей.
4. Опрацьовувати наукову та методичну літературу з проблем діагностики та корекції мовленнєвого розвитку дітей раннього і дошкільного віку.
5. Опрацьовувати інформаційні джерела з метою ознайомлення з технологіями і методиками навчання дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку.
6. Добирати дидактичний матеріал, який зорієнтований на формування мовленнєвої діяльності дітей.

7. Складати конспекти інтегрованих занять, що мають на меті подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку.
8. Аналізувати заняття з розвитку мовлення із погляду реалізації у його змісті навчальної, розвивальної і виховної мети.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 210 год., із них 42 год. – лекції, 42 год. – практичні заняття, самостійна робота 126 год. Вивчення студентами навчальної дисципліни «Дефектологія» завершується складанням екзамену.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 210 годин / 7 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Тема 1. ДЕФЕКТОЛОГІЯ ЯК ІНТЕГРОВАНА ГАЛУЗЬ НАУКОВОГО ЗНАННЯ. ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДЕФЕКТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

Вступ. Поняття «діти з вадами психофізичного розвитку» та форми їх освіти (інституціалізація, інтеграція, інклюзія). Дефектологія як інтегрована галузь наукового знання про закономірності в розвитку, навчанні й вихованні різних категорій дітей з особливостями психофізичного розвитку. Сучасна термінологія в умовах сучасної гуманістичної парадигми дефектології (корекційної, спеціальної педагогіки). Основні предметні галузі дефектології. Об'єкт, предмет і суб'єкт дефектології як науки. Мета і завдання дефектології, її зв'язки з іншими науками.

Основні поняття теми: дефектологія (корекційна педагогіка), спеціальна освіта, особи з порушеннями та відхиленнями психофізичного розвитку.

Рекомендована основна література

1. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
2. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М. Синьов, Г.М. Кобернік. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
3. Хитрюк В.В. Основы дефектологии: [учеб. пособие] / Вера Валерьевна Хитрюк. – Минск: Издательство Гревцова, 2009. – 279 с.

Рекомендована додаткова література

1. Концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та перспективу. – К., 2003.
2. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Беякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.
3. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
4. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.

Тема 2. ПОНЯТТЯ «НОРМА» І «ВІДХИЛЕННЯ»

В ПСИХІЧНОМУ Й ОСОБИСТІСНОМУ РОЗВИТКОВІ ДИТИНИ

Загальна характеристика понять «норма», «нормальний психічний розвиток». Середньостатистична і функціональна норма. Умови, що визначають можливості розвитку дитини. Загальні закономірності розвитку психіки в нормі. Фактори ризику (умови та особливості життя, вроджені та набуті властивості організму), які підвищують вірогідність виникнення у індивідуума хвороби або несприятливо впливають на перебіг і прогноз наявного захворювання.

Основні поняття теми: норма, середньостатистична норма, функціональна норма, соціально-психологічний норматив, ідеальна норма, нормальний розвиток, критичний вік, фактори ризику.

Рекомендована основна література

1. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
2. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М.Синьов, Г.М. Кобернік. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
3. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.
4. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
5. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

Рекомендована додаткова література

1. Власова Т.О. О детях с отклонениями в развитии / Т.О. Власова, М.С. Певзнер. – М.: Просвещение, 1995. – 175 с.

Тема 3. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

І КЛАСИФІКАЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Розуміння норми і аномалії у психофізичному розвитку особистості. Структура порушення психофізичного розвитку дитини. Класифікація порушень психофізичного розвитку. Екзогенні та ендогенні причини порушень психофізичного розвитку. Спадкові, вроджені та набуті форми ураження певної функції.

Основні поняття теми: дефект, аномалія, патологія, структура дефекту, ендогенні й екзогенні причини, психічний дизонтогенез.

Рекомендована основна література

1. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
2. Маруненко І.М. Роль спадковості та навколишнього середовища в генезі захворювань: [науково-методич. посіб.] / І.М. Маруненко, Л.Г. Горяня, Є.О. Неведомська. – К.: Вітас, 2010. – 64 с.
3. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М.Синьов, Г.М. Кобернік. – К.:

Вища школа, 1994. – 143 с.

4. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

Рекомендована додаткова література

1. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.

2. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ДІТИ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Тема 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ОСВІТА

ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ ТА ДІТЕЙ ІЗ

ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з інтелектуальною недостатністю. Поняття, ступені і форми розумової відсталості. Основні психічні особливості розвитку та навчально-пізнавальної діяльності розумово відсталих дітей.

Проблема вивчення, навчання та виховання дітей із ЗПР. Типологія ЗПР (класифікація К.С. Лебединської). Причини й умови формування шкільної неуспішності. Особливості психічних процесів дітей із ЗПР та їх навчальної діяльності. Психолого-педагогічні умови корекції психічного розвитку дітей та перспективи їх соціалізації.

Основні поняття теми: розумова відсталість, затримка психічного розвитку.

Рекомендована основна література

1. Ерёмченко И.Г. Олигофренопедагогика: [підручник] / И.Г. Ерёмченко. – К.: Вища школа, 1985. – 326 с.

2. Катаева А.А. Дошкольная олигофренопедагогика: [учеб.-метод. пособие] / А.А. Катаева, Е.А. Стребелева. – М.: Просвещение, 1988. – 140 с.

3. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»]. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

Рекомендована додаткова література

1. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

2. Ульяновка У.В. Шестилетние дети с ЗПР / У.В. Ульяновка. – М.: Педагогика, 1990. – 184 с.

Тема 5. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ОСВІТА ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ТА ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Класифікація осіб з вадами слуху та її педагогічне значення. Основні особливості психічного розвитку та навчально-пізнавальної діяльності глухих і слабочуючих дітей, їх спілкування та міжособистісних стосунків. Система освіти дітей з вадами слуху.

Класифікація осіб з порушеннями зору, її значення для освітньої та корекційно-реабілітаційної практики. Система освіти дітей з порушеннями зору. Умови виховання і навчання дітей з вадами зору. Медико-педагогічні вимоги до охорони залишкового зору в дітей.

Основні поняття теми: порушення слуху, глухота, туговухість, сліпота, слабозорість.

Рекомендована основна література

1.Белова Н.И. Специальная дошкольная сурдопедагогика / Н.И. Белова. – М.: Просвещение, 1985.

2.Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»]. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

Рекомендована додаткова література

3.Боскис Р.М. Учителю о детях с нарушениями слуха / Рахиль Марковна Боскис. – М.: Просвещение, 1975. – 143 с.

4.Земцова М.И. Учителю о детях с нарушениями зрения: [навчально-методичний посібник] / Мария Ивановна Земцова. – М.: Просвещение, 1973. – 159 с.

Тема 6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ОСВІТА ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ТА ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Діти з порушеннями опорно-рухового апарату та моторного розвитку. Дитячий церебральний параліч. Особливості мовленнєвого і психічного розвитку дітей з дитячим церебральним паралічем. Поняття тяжкого порушення мовлення. Педагогічна класифікація дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Особливість психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Основні поняття теми: порушення опорно-рухового апарату, дитячий церебральний параліч, тяжке порушення мовлення.

Рекомендована основна література

1.Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»]. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.

2.Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.

3.Шипицына Л.М. Детский церебральный параліч / Л.М. Шипицына, И.И. Мамайчук. – Санкт-Петербург: Дидактика Плюс, – М.: Институт общегуманитарных исследований, 2001. – 256 с.

Рекомендована додаткова література

1. Левченко И.Ю. Технология обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата: [учебное пособие для студентов] / И.Ю. Левченко. – М.: Академия, 2001. – 187 с.
2. Калижнюк Э.С. Психические нарушения при детских церебральных параличах / Э.С. Калижнюк. – Киев, 1987.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІІ ДІТИ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Тема 7. ПРЕДМЕТ, МЕТА І ЗАВДАННЯ ЛОГОПЕДІЇ. ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ЛОГОПЕДІЇ

Предмет, мета і завдання логопедії. Зв'язок логопедії з іншими науками. Теорія А.Р. Лурія про 3 функціональні блоки в діяльності мозку. Теоретичні основи логопедії. Принципи і методи логопедії. Значення логопедії. Актуальні проблеми сучасної логопедії. Понятійно-категоріальний апарат логопедії.

Основні поняття теми: логопедія, предмет логопедії, структура логопедії, мова, мовлення і мовленнєва діяльність, норма, недорозвиток і порушення мовлення, загальний недорозвиток мовлення, симптом порушення мовлення, механізм порушення мовлення, патогенез порушень мовлення, структура мовленнєвого дефекту, логопедичний вплив, корекція порушень мовлення, компенсація, навчання, виховання і перевиховання, відновлювальне навчання.

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006. – 485 с.
2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
3. Филичёва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичёва,

Н.А. Чевелёва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.

Рекомендована додаткова література

1. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М.Синьов, Г.М. Кобернік. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
3. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.

Тема 8. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ОНТОГЕНЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Поняття про мову, мовлення, мовленнєву діяльність. Аналіз взаємовідношень і зв'язків понять мова, мовленнєва діяльність, мовлення з точки зору аспекту, який цікавить дефектологів (аналіз порушень мовленнєвої діяльності і знаходження оптимальних шляхів її формування). Методологічні характеристики мови і мовлення. Етапи, закономірності та особливості формування і розвитку мовлення та мовленнєвої діяльності дітей раннього і дошкільного віку. Проблема співвідношення біологічних і соціальних факторів мовленнєвого розвитку. Співвідношення розвитку імпресивного та експресивного усного мовлення. Розвиток мовлення в період раннього дитинства. Домовленнєвий етап (перший рік життя). Формування передумов засвоєння мовлення в ранньому віці. Період гуління. Виникнення і становлення лепетного мовлення. Етап первинного освоєння мовлення (другий рік життя). Автономне мовлення. Ситуативне мовлення. Формування фонематичного слуху і артикуляції. Розвиток номінативної і предикативної функції мовлення. Етап засвоєння граматики (третій рік життя). Евристичний принцип у засвоєнні мови дитиною. Розвиток мовлення в дошкільному віці. Практичне оволодіння мовою і осмисленість мовлення. Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дитини. Формування лексичної сторони мовлення. Рівні лексичного розвитку дитини. Формування граматичної будови мовлення дитини. Етапи формування речення. Особливості засвоєння морфологічної системи мови. Диференціація форм і функцій мовлення. Ситуативне мовлення. Контекстне мовлення. Пояснювальне мовлення. Проблема егоцентричного мовлення дитини і виникнення внутрішнього мовлення.

Основні поняття теми: мова, мовленнєва діяльність, мовлення, психолінгвістика, етапи формування і розвитку мовлення, рання діагностика і рання корекція мовленнєвого розвитку.

Рекомендована основна література

1. Логопедия: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006. – 485 с.
2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
3. Филичёва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичёва, Н.А. Чевелёва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.

Рекомендована додаткова література

1. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М.Синьов, Г.М. Кобернік. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

Тема 9. ЕТІОЛОГІЯ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ. КЛАСИФІКАЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ.

Етіологія порушень мовлення. Органічні, функціональні, психоневрологічні, соціально-психологічні причини порушень мовлення. Критичні періоди в розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку.

Сучасні класифікації мовленнєвих порушень. Клініко-педагогічна класифікація порушень мовлення. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення.

Будова мовленнєвого апарату: центральний і периферійний мовленнєвий апарат. Функціональна організація мовленнєвої діяльності. Поняття про мову, мовлення, мовленнєву діяльність. Аналіз взаємовідношень і зв'язків понять мова, мовленнєва діяльність, мовлення з точки зору аспекту, який цікавить дефектологів (аналіз порушень мовленнєвої діяльності і знаходження оптимальних шляхів її формування). Методологічні характеристики мови і мовлення.

Основні поняття теми: етіологія, причина порушення мовлення, екзогенно-органічні фактори виникнення мовленнєвих порушень, дисфонія, брадилалія, тахилалія, заїкання, дислалія, ринолалія, дизартрія, алалія, афазія, дислексія, дисграфія, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення, загальний недорозвиток мовлення, центральний і периферійний мовленнєвий апарат.

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006. – 485 с.
2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
3. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»]. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
4. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.
5. Филичёва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичёва, Н.А. Чевелёва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.

Рекомендована додаткова література

1. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М.Синьов, Г.М. Кобернік. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.

2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

3. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.

4. Хитрюк В.В. Основы дефектологии: [учеб. пособие] / Вера Валерьевна Хитрюк. – Минск: Издательство Гревцова, 2009. – 279 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV ВИДИ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ

Тема 10. ДИСЛАЛІЯ

Визначення дислалії, значення терміну. Поширеність та особливості прояву дефекту в різних вікових групах дітей. Вплив вад вимови звуків на оволодіння грамотою, на розвиток особистості дитини. Класифікація дислалії в залежності від причин, механізмів, кількісних та якісних проявів дефекту звуковимови.

Функціональна дислалія, її форми в залежності від порушення психофізіологічного механізму; симптоматика.

Органічна дислалія, її зумовленість аномаліями в будові артикуляційного апарату.

Основні поняття теми: дислалія, функціональна дислалія, акустико- фонематична дислалія, артикуляторно-фонематична дислалія, артикуляційна гімнастика, фонематичний слух, ротацизм, ламбдацизм, сигматизм, йотоцизм, капацизм, гаммацизм, хитизм.

Рекомендована основна література

1. Логопедия: [учебник] / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской – М.: Владос, 2006. – 485 с.

2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.

3. Филичёва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичёва, Н.А. Чевелёва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.

4. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.

Рекомендована додаткова література

1. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / Марія Аврамівна Савченко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
3. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

Тема 11. ДИЗАРТРИЯ

Суть, прояви, причини і класифікація дизартричних порушень. Характеристика пізнавальної діяльності дітей з дизартричними порушеннями. Особливості обстеження дітей з дизартричними порушеннями. Особливості відновлювальної роботи з дітьми з дизартричними порушеннями.

Основні поняття теми: дизартрія, стерті форми дизартрії.

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006. – 485 с.
2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
3. Филичѐва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичѐва, Н.А. Чевелѐва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.
4. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.

Рекомендована додаткова література

1. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
2. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

Тема 12. РИНОЛАЛІЯ

Історія вивчення ринології. Медична допомога дітям з ринологією. Етіологічні чинники виникнення природжених вад обличчя. Класифікація ринологій. Основні форми. Особливості розвитку дітей з ринологією. Логокорекційна робота з подолання ринології.

Основні поняття теми: ринологія, закрита ринологія, відкрита ринологія, змішана ринологія

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006. – 485 с.
2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
3. Филичѐва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичѐва, Н.А. Чевелѐва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.
4. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.

Рекомендована додаткова література

1. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

**Тема 13. ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ
МОВЛЕННЯ**

Психолого-педагогічна характеристика дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Вплив порушення фонематичного слуху на розвиток усного мовлення дитини. Організація роботи в групах дітей з ФФНМ.

Основні поняття теми: фонематичне сприймання, фонематичний слух.

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006. – 485 с.
2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
3. Филичѐва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичѐва, Н.А. Чевелѐва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.
4. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.

Рекомендована додаткова література

1. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / Марія Аврамівна Савченко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
3. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

Тема 14. ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ

Поняття про загальне недорозвинення мовлення. Причини та механізми загального недорозвинення мовлення. Періодизація загального недорозвинення мовлення. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Методика корекційно-педагогічної роботи при загальному недорозвиненні мовлення.

Основні поняття теми: загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ), перший рівень ЗНМ, другий рівень ЗНМ, третій рівень ЗНМ.

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006. – 485 с.
2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 375 с.
3. Сєдих Н.О. Вчимося писати й говорити правильно: поради логопеда / Неля Олексіївна

Сєдих. – Харків: Видавнича група «Основа», 2007. – 176 с.

4.Филичєва Т.Б. Основы логопедии: [учебное пособие] / Т.Б. Филичєва, Н.А. Чевелєва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.

Рекомендована додаткова література

1. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад.
2. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

3. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік, екзамен

4. Засоби діагностики успішності навчання

- усне опитування на практичних заняттях;
- письмові контрольні роботи.
- залік.
- екзамен.